

- долучитися до виконання міжнародних екологічних вимог і стандартів, зокрема шляхом добровільної участі у системі екологічного аудиту відповідно до Постанови ЄС про еко-аудит;
- пом'якшити юридичну відповідальність за можливі наслідки аварій;
- надавати для громадськості екологічну інформацію, пов'язану з діяльністю підприємства, як цього вимагають міжнародні угоди.

Проведення екологічного аудиту на підприємствах дасть змогу забезпечити збереження і раціональне використання природних ресурсів; контроль над природоохоронною діяльністю підприємств з боку уряду та інших зацікавлених сторін, попередити негативний вплив на довкілля та здоров'я людей, а також покращити співпрацю України з європейськими державами.

Література

1. **Борисова В.А.** Екологічний аудит як механізм регулювання впливу на довкілля// Держава і регіони. – 2002, № 4.
2. **Закон України** "Про екологічний аудит"// Відомості Верховної Ради України. – 2004, № 45.
3. **Кудрявцева О.В.** Экологический аудит. – М.: Экономический ф-т МГУ, изд-во ТЕ-ИС, 2000.
4. **Максимів Л.І.** Механізм формування системи екологічного аудиту в Україні// Регіональна економіка. – 2004, № 2.
5. **Серов Г.П.** Экологический аудит. Учебно-практическое пособие. – М.: ЭКЗАМЕН, 1999. – 462 с.
6. **Сидорчук В.Л.** Развитие экологического аудита в сфере природопользования и охраны окружающей среды: теория, методы и практика. – М.: НИИ – Природа, РЭФИА, 2002.

УДК 330.1:502

Здобувач *О.М. Яворська* – *НЛТУ України*

КОНТРОЛЬ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

Розглянуто управління та контроль у галузі охорони атмосферного повітря. Наведено нормативи, які справляються за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Competitor O.M. Yavors'ka – NUFWT of Ukraine

There is Control in Industry of Guard of Atmospheric Air

The management and control in industry of guard of atmospheric air is examined. Norms which are corrected for the troop landings of contaminating matters in atmospheric air are pointed.

Перехід до ринкових відносин передбачає, що всі витрати на відтворення й охорону атмосферного повітря повинні компенсувати споживачі. Той, хто використовує або забруднює атмосферне повітря, повинен забезпечувати його відтворення, виділяючи кошти на створення спеціальних екологічних фондів. З цієї точки зору, з боку нашої держави прогресивним можна вважати затвердження Закону "Про охорону атмосферного повітря", який передбачає справляння плати як за використання атмосферного повітря для виготовлення продукції, так і за його забруднення [1].

Закон про охорону атмосферного повітря спрямований на збереження сприятливого стану атмосферного повітря, його відновлення і поліпшення для

збереження екологічної безпеки життєдіяльності людини, а також відвернення деструктивного впливу на навколишнє природне середовище. Він визначає правові й організаційні основи та екологічні вимоги у галузі охорони та використання атмосферного повітря. Завданням цього Закону є регулювання відносин у цій галузі з метою збереження, поліпшення та відтворення стану атмосферного повітря, відвернення і зниження шкідливого хімічного, фізичного, біологічного та іншого впливу на атмосферне повітря, забезпечення раціонального використання атмосферного повітря для виробничих потреб, а також зміцнення правопорядку і законності у цій сфері.

Нормативи обсягів використання атмосферного повітря як сировини основного виробничого призначення, порядок їх розроблення та затвердження визначаються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 36 встановлює, що плата за використання атмосферного повітря як сировини основного виробничого призначення встановлюється на підставі нормативів його використання та нормативів плати за одиницю обсягу атмосферного повітря. Порядок встановлення нормативів використання атмосферного повітря як сировини основного виробничого призначення, нормативів плати та стягнення платежів за нього встановлюється Кабінетом Міністрів України [2].

Для оцінки стану атмосферного повітря для території України встановлено нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря:

- гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин у атмосферному повітрі для людей і об'єктів навколишнього природного середовища;
- гранично допустимі рівні акустичного, електромагнітного, іонізуючого та іншого шкідливого фізичного та біологічного впливу на атмосферне повітря для людей і об'єктів навколишнього середовища.

Підприємства, установи і організації, діяльність яких пов'язана з викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря, шкідливим впливом фізичних та біологічних чинників на нього, зобов'язані:

- здійснювати організаційно-господарські, технічні та інші заходи щодо забезпечення виконання умов і вимог, передбачених дозволами на викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив;
- вживати заходи щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зниження шкідливого впливу фізичних та біологічних чинників;
- забезпечувати безперебійну ефективну роботу та підтримання у справному стані споруд, устаткування і апаратури для очищення викидів та зменшення рівнів іншого шкідливого впливу;
- здійснювати контроль за обсягом та складом забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, і рівнем іншого шкідливого впливу та вести їх постійний облік;
- мати заздалегідь розроблені спеціальні заходи щодо охорони атмосферного повітря на випадок аварійних ситуацій і несприятливих для ліквідації причин та наслідків забруднення атмосферного повітря.

Контроль у галузі охорони атмосферного повітря спрямовується на забезпечення додержання вимог законодавства про охорону і використання атмосферного повітря всіма державними органами, а також підприємствами, установами, організаціями та громадянами.

Виробничий контроль за охороною атмосферного повітря здійснюється підприємствами, установами, організаціями, іншими органами в процесі їх господарської та іншої діяльності, якщо вона шкідливо впливає або може вплинути на стан атмосферного повітря.

Підприємства, установи, організації та інші органи зобов'язані здійснювати контроль за проектуванням, будівництвом і експлуатацією споруд, устаткування та апаратури для очищення викидів у атмосферне повітря від забруднюючих речовин і зниження шкідливого впливу фізичних та біологічних чинників, оснащення їх приладами, необхідними для постійного нагляду за ефективністю очищення, додержанням нормативів викидів забруднюючих речовин і рівнів шкідливого впливу фізичних та біологічних чинників та додержанням інших вимог законодавства у галузі охорони атмосферного повітря.

Збір, обробка, збереження та аналіз інформації про стан атмосферного повітря здійснюється у рамках єдиної системи державного моніторингу навколишнього природного середовища органами Міністерства охорони природних ресурсів України.

У галузі охорони атмосферного повітря встановлюються нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря, нормативи гранично допустимих викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря і шкідливого впливу фізичних та біологічних чинників стаціонарними джерелами, граничні нормативи утворення речовин, які відводяться в атмосферне повітря під час експлуатації технологічного та іншого обладнання, споруд і об'єктів, нормативи використання атмосферного повітря як сировини основного виробничого призначення, нормативи вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах пересувних джерел та шкідливого впливу їх фізичних чинників.

Плата за забруднення навколишнього середовища є економічним важелем, який почали застосовувати у другій половині XX ст. При цьому застосовують різні методи справляння плати, яку часто називають екологічним податком. Так, у США екологічний податок справляється за шкідливі викиди, які мають у своєму складі хром, кобальт та інші шкідливі метали і хімічні сполуки. Справляється також податок на шум, стоки, пальне. Податок на шум уведений у багатьох індустріально розвинутих країнах (Франції, Англії, Японії, Німеччині, Швеції, Нідерландах та ін.) [3].

Розрахунок суми збору, який справляється за викиди стаціонарними джерелами забруднення, обчислюється щоквартально нарастаючим підсумком з початку року на підставі затверджених лімітів, виходячи з фактичних коефіцієнтів.

Сума плати за забруднення викидами певної речовини (П), грн., визначається за формулою [4]:

$$П = Н \cdot M_{\text{л}} \cdot K_{\text{нас}} \cdot K_{\text{ф}} + K_{\text{п}} \cdot Н \cdot M_{\text{п}} \cdot K_{\text{нас}} \cdot K_{\text{ф}}, \quad (1)$$

де: Н – норматив плати за викиди в атмосферу 1 тонни забруднюючої речовини, грн. (табл. 2-5); $M_{\text{л}}$ – обсяг викиду забруднюючої речовини в межах ліміту, т; $M_{\text{п}}$ – обсяг понадлімітного викиду забруднюючої речовини, т; $K_{\text{п}}$ – кое-

фіцієнт кратності плати за понадлімітний викид, $K_p = 5$; $K_{\text{нас}}$ – коригувальний коефіцієнт, який враховує чисельність жителів населеного пункту (табл. 1); $K_{\text{ф}}$ – коефіцієнт, який враховує народногосподарське значення населеного пункту (табл. 1).

Табл. 1. Коригувальні коефіцієнти [4]

Тип населеного пункту	Коефіцієнт народногосподарського значення населеного пункту, $K_{\text{ф}}$	Чисельність населення, чол.	Коефіцієнт, який враховує чисельність населення	Добуток коефіцієнтів
1. Організаційно-господарські та культурно-побутові центри місцевого значення з перевагою аграрно-промислових функцій (районні центри, міста районного значення, селища та села)	1,0	<100 100,1-250 120,1-500 500,1-1000 > 1000	1,0 1,20 1,35 1,55 1,80	1,0 1,20 1,35 1,55 1,80
2. Багатофункціональні центри, центри з перевагою промислових і транспортних функцій (республіканський Автономної Республіки Крим та обласні центри, міста державного республіканського обласного значення)*	1,25	<100 100,1-250 120,1-500 500,1-1000 > 1000	1,0 1,20 1,35 1,55 1,80	1,25 1,5 1,6875 1,9375 2,25
3. Населені пункти, віднесені до курортних	1,65	<100 100,1-250 120,1-500 500,1-1000 > 1000	1,0 1,20 1,35 1,55 1,80	1,65 1,98 2,2275 2,5575 2,97

Примітка: * – якщо населений пункт одночасно має промислове значення та віднесений до курортних, застосовується коефіцієнт $K_{\text{ф}} = 1,65$.

Нормативи гранично допустимих викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря і гранично допустимих шкідливих впливів фізичних та біологічних чинників на нього встановлюються для кожного стаціонарного джерела викидів або іншого шкідливого фізичного та біологічного впливу на атмосферне повітря з кожною із забруднюючих речовин.

Табл. 2. Нормативи збору, які справляється за викиди основних забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення [4,5]

Назва забруднюючої речовини	Норматив збору, грн./т	Норматив збору, грн./т (були до 1.04.03)
1	2	3
Азоту оксид	80	53
Аміак	15	10
Ангідрид сірчистий	80	53
Ацетон	30	20
Бензопірен	101807	67871
Бутилацетат	18	12
Ванадію п'ятиокис	300	199
Водень хлористий	3	2
Вуглецю оксид	3	2
Вуглеводні	4,5	3
Газоподібні фтористі сполуки	198	132

1	2	3
Завислі речовини	3	2
Кадмій та його сполуки	633	422
Марганець та його сполуки	633	422
Нікель та його сполуки	3225	2150
Озон	80	3
Ртуть та її сполуки	3390	2260
Свинець та його сполуки	3390	2260
Сірководень	257	171
Сірковуглець	167	111
Спирт н-бутиловий	80	53
Стирол	584	389
Фенол	363	242
Формальдегід	198	132
Хром та його сполуки	2147	1431

Відповідно до "Інструкції про порядок розроблення, встановлення, перегляду та доведення лімітів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря", платниками за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами повинні бути тільки суб'єкти підприємницької діяльності, потенційні викиди яких становлять 25 і більше тонн на рік або 5 і більше тонн на рік однієї речовини. На практиці деякі підприємства можуть бути платниками, якщо вони викидають невелику кількість небезпечних забруднюючих речовин.

Для забруднюючих речовин, що не ввійшли до табл. 2, нормативи збору необхідно застосовувати залежно від установленого класу небезпечності даної забруднюючої речовини згідно з табл. 3.

Табл. 3. Нормативи збору, який справляється за викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення залежно від класу небезпечності [4,5]

Клас небезпечності	Нормативи збору, грн./т	Нормативи збору, грн./т (були до 1.04.03)
I	572,0	381
II	87131,0	87
III	1319,5	13
IV	34,5	3

Для забруднюючих речовин, які не ввійшли до табл. 3 та на які не встановлено класів небезпечності, нормативи збору застосовують залежно від установлених орієнтовно-безпечних рівнів впливу згідно з даними табл. 4.

Табл. 4. Нормативи збору, який справляється за викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення залежно від установлення орієнтовно-безпечних рівнів впливу [4,5]

Орієнтовно-безпечні рівні впливу, мг/м ³	Нормативи збору, грн./т	Нормативи збору, грн./т (були до 1.04.03)
< 0,001	24078	16052
0,001-0,01 (включно)	2063	1375
0,01-0,01 (включно)	285	190
0,01-0,1 (включно)	80	53
> 0,1	3	2

Для забруднюючих речовин, на які не встановлено класів небезпечності та орієнтовно-безпечних рівнів впливу, норматив збору встановлюється як за викид забруднюючої речовини І класу небезпечності.

Розрахунок збору, який справляється за викиди пересувними джерелами забруднення, обчислюється щоквартально нарастаючим підсумком з початку року, виходячи з кількості фактично використаного пального та його виду на підставі нормативів збору за ці викиди і коригувальних коефіцієнтів. Ліміти викидів для пересувних джерел не встановлюються.

Розрахунок плати для певного виду пального (П), грн., здійснюється за формулою:

$$П = Н \cdot М \cdot K_{\text{нас}} \cdot K_{\text{ф}}, \quad (2)$$

де: Н – норматив плати за викиди забруднюючих речовин, що утворюються внаслідок спалювання 1 тонни пального, грн. (табл. 6-8); М – кількість використання пального, т; $K_{\text{нас}}$ – коригувальний коефіцієнт, який враховує кількість жителів населеного пункту (табл. 1); $K_{\text{ф}}$ – коригувальний коефіцієнт, який враховує народногосподарське значення населеного пункту (табл. 1).

Табл. 6. Нормативи збору, який справляється за викиди забруднюючих речовин автомобільним транспортом, (змінено) [4,5]

Вид пального	Норматив збору, грн./т	Норматив збору, грн./т (були до 1.04.03)
Дизельне	4,5	3
Бензин		
- етилований	6,0	4
- неетилований	4,5	3
Зріджений нафтовий газ	6,0	4
Стиснений природний газ	3,0	2

Для кожного типу пересувних джерел, що експлуатуються на території України, встановлюються нормативи вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та шкідливого впливу їх фізичних чинників, які розробляються з урахуванням наявності технічних рішень щодо зменшення утворення забруднюючих речовин, зниження рівнів шкідливого впливу фізичних чинників, очищення відпрацьованих газів та економічної діяльності.

Табл. 7. Нормативи збору, який справляється за викиди забруднюючих речовин морськими та річковими суднами [4,5]

Вид пального	Норматив збору, грн./т	Норматив збору, грн./т (були до 1.04.03)
Бензин	9,0	6
Дизельне паливо	6,0	4
Мазут	4,5	3

Табл. 8. Нормативи збору, який справляється за викиди забруднюючих речовин морськими та річковими суднами [4,5]

Вид пального	Норматив збору, грн./т	Норматив збору, грн./т (були до 1.04.03)
Дизельне паливо	4,5	3

Для контролю за забрудненням атмосфери створена мережа таких постів: стаціонарних, опорних, маршрутних, підфакельних. Стаціонарний пост спостережень за забрудненням атмосфери розташовується у спеціально обладнаному павільйоні, в якому розміщено стаціонарну апаратуру, для безперервної тривалої реєстрації концентрації речовин, які забруднюють атмосферу. Опорний пост спостережень за забрудненням атмосфери – це стаціонарний пункт спостережень, результати якого використовуємо для річної і багатолітньої оцінки забруднення атмосфери. Маршрутний пост спостереження за забрудненням атмосфери – це місце на певному маршруті, яке призначене для взяття проби повітря за графіком у визначений час за допомогою переносної апаратури. Підфакельний пост спостереження за забрудненням атмосфери передбачає місце розташування обладнання для відбору проби під факелом від джерела забруднення атмосфери.

Компенсація збитків, завданих державі внаслідок наднормативного викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, нараховується і стягується посадовими особами Державної екологічної інспекції Мінекобезпеки України, при виявленні перевищення нормативного викиду забруднення, встановленого у дозволі на викиди для даного джерела. Сплата збору за забруднення не звільняє підприємства від відшкодування збитків.

Література

1. Закон України про охорону атмосферного повітря//Відомості Верховної Ради України. – 1991, № 50. – С. 1511-1525
2. Баб'як О.С., Біленчук П.Д., Чирва Ю.О. Екологічне право України. – Київ: Атака, 2001. – 215 с.
3. Хилькин М. Економічно тільки те, що екологічно// Віче, – 1999, № 9. – С. 74-89
4. Врублевська О.В. Економічні інструменти екополітики в Україні: Довідник. Видання друге. – Львів: Афіша, 2000. – 170 с.
5. Збільшено нормативи збору за забруднення навколишнього природного середовища // Бухгалтерський тиждень, № 15 (67) від 14 квітня 2003 р. – С.6

УДК 631.6

*В.М. Козаченко – Головний спеціаліст з екології
ПІІ ТОВ "Укриптон", м. Київ*

КОТЕЛЬНЯ НА ВИРОБНИЦТВІ СТРУГАНОГО ШПОНУ З ВИКОРИСТАННЯМ ВЛАСНИХ ВІДХОДІВ ТА ДОТРИМАННЯМ ЕКОЛОГІЧНИХ СТАНДАРТІВ ISO 14001, EMAS

Розглянуто аспекти побудови утилізатора деревних відходів на шпонострогальному підприємстві України. Наведено схему збору відходів, структуру обладнання за місцем утворення відходів. Дано характеристику виробництва та утворення відходів, техніко-економічні показники утилізатора. Проаналізовано затрати енергії, інформаційне повідомлення – про будівництво утилізатора, коротко – про етапи системи екологічного менеджменту, пройдені на цей час згідно з вимогами ISO 14001, EMAS.

Ключові слова: деревні відходи, утилізатор, ISO 14001, EMAS, СЕМ.